

TÜRKİYE'YE GELEN VE TÜRKİYE'DEN GİDEN DOĞRUDAN YATIRIMLARDAKİ GELİŞMELER

Yurt dışına giden (ODI¹) ve yurt içine gelen (FDI²) doğrudan yatırımların nasıl seyrettiğini, ODI/FDI oranı üzerinden izlemek mümkün. Bu oran basit bir bölme işlemi ile elde edilse de, aslında Türkiye'nin yatırım ortamına ilişkin bir gösterge olarak alınmalıdır. Yatırımcıların kararları, iç pazarın cazibesi, hukuki düzenlemeler, işgücü maliyetleri, vergi yükleri, işgücünün sahip olduğu beceri seti ve siyasi – ekonomik istikrar gibi pek çok unsurdan etkilenmektedir. Örneğin işgücü maliyetlerinin yüksek olması ve nitelikli işgücü bulmakta karşılaşılan zorluklar yatırımcıların üretim tesislerini daha düşük maliyetle ve daha katma değerli üretim yapabilecekleri yerlere taşımalarına neden olabilir. Buna karşın işveren maliyetlerinin düşürülmesi, mesleki eğitimde kalitenin artırılması veya mevzuattan kaynaklı sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik çabalar, yalnızca yurt içinde yerleşik kişilerin mevcut işlerini korumalarını ve yeni yatırımlara yönelebilmelerini değil, aynı zamanda yabancıların da yatırımları için Türkiye'yi tercih etmelerini sağlayabilir.

Bunların yanı sıra derecelendirme kuruluşlarının ülkelere ve o ülkedeki finansal kuruluşlara verdiği notlar da yurt dışındaki yatırımcıların bir ülkeye yapacakları yatırımlara ilişkin kararlarını etkileyen önemli göstergeler olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede, Haziran 2018 başında Fitch'in 25 Türk bankasını negatif izlemeye alması, Moody's'in de Türkiye'nin Ba2 olan kredi notunu önümüzdeki dönemin makroekonomik politikalara ilişkin belirsizlik barındırması gerekçesiyle izlemeye alması; takip eden aylarda da not indirimlerinin gelmesi Türkiye'nin yabancı yatırımcılar için cazibesini olumsuz yönde etkileyebilecek gelişmeler olarak değerlendirilmelidir. Fitch 13 Temmuz 2018'de Türkiye'nin kredi notunu BB+ seviyesinden BB seviyesine düşürmüş ve not görünümünü de "durağan"dan "negatif"e çevirmişti. Ağustos ayında ise Moody's (kredi notunu Ba2 seviyesinden Ba3

¹ ODI: Outward foreign direct investment. İlgili veri için Ödemeler Dengesi Bilançosu > Finans Hesabı > Doğrudan Yatırımlar > Net Varlık Edinimi alt kalemi kullanılmıştır.

² FDI: Inward foreign direct investment. İlgili veri için Ödemeler Dengesi Bilançosu > Finans Hesabı > Doğrudan Yatırımlar > Net Yükümlülük Oluşumu alt kalemi kullanılmıştır.

seviyesine, not görünümünü durağandan negatife olacak şekilde) ve S&P'nin (BB-seviyesinden B+ seviyesine olacak şekilde) not indirimlerinin açıklanmasıyla Türkiye yatırım yapılabilir ülke olmaktan biraz daha uzaklaştırılmış oldu. Son olarak 1 Ekim 2018'de Fitch, aralarında T.C. Ziraat Bankası AŞ, Türkiye İş Bankası AŞ, Türkiye Halk Bankası AŞ, Türkiye Garanti Bankası AŞ, Yapı ve Kredi Bankası AŞ gibi bankaların da olduğu 20 banka ve iştiraklerinin yabancı para cinsinden uzun vadeli kredi notunu düşürdü.

Haziran seçimleri ile birlikte hayata geçen yeni hükümet sisteminde sürdürülebilir büyümeyi destekleyecek, ekonomideki güven ortamını iyileştirecek politikaların uygulanması, yeni hükümet sisteminin bürokratik yapılanmasının bir an evvel tamamlanması, hukuk sisteminde normalleşmenin sağlanması hem Türkiye'nin kredi notlarının yükselmesi hem de yabancı yatırımcının Türkiye'ye olan ilgisinin artması için kritik önemdedir. Bunun yanı sıra 20 Eylül'de açıklanan Yeni Ekonomi Programının (YEP) ekonomideki mevcut dengesizlikleri kabul edip önümüzdeki üç yıla ilişkin gerçekçi hedefler içermesi piyasalarda olumlu bir intiba bırakmışsa da, Türkiye ekonomisinin yeniden güçlü büyüme patikasına yerleşebilmesi için yapılması gerekenler, bütün sektörlerde verimlilik artışını hedefleyen bir büyüme ve istihdam politikası vizyonu ile vakit kaybetmeden ortaya konulmalı, yapısal reform öncelikleri belirlenmelidir.

ODI/FDI ORANI UZUN DÖNEMLİ ORTALAMASININ ÜZERİNDE

ODI/FDI oranındaki yükseliş, yerleşiklerin yurt dışına yönelişinin, yabancıların yurt içine yönelişinden daha hızlı arttığını göstermektedir. Türkiye'de ODI/FDI oranının genel eğilimi 2002 yılından itibaren incelendiğinde yukarı yönlüdür. Ancak söz konusu orana dönemler itibarıyla bakıldığında, orandaki yukarı yönlü hareketin 2008'den sonraki yükselişten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. 2002 – 2007 döneminde azalan trend, 2008'den itibaren yön değiştirmiştir.

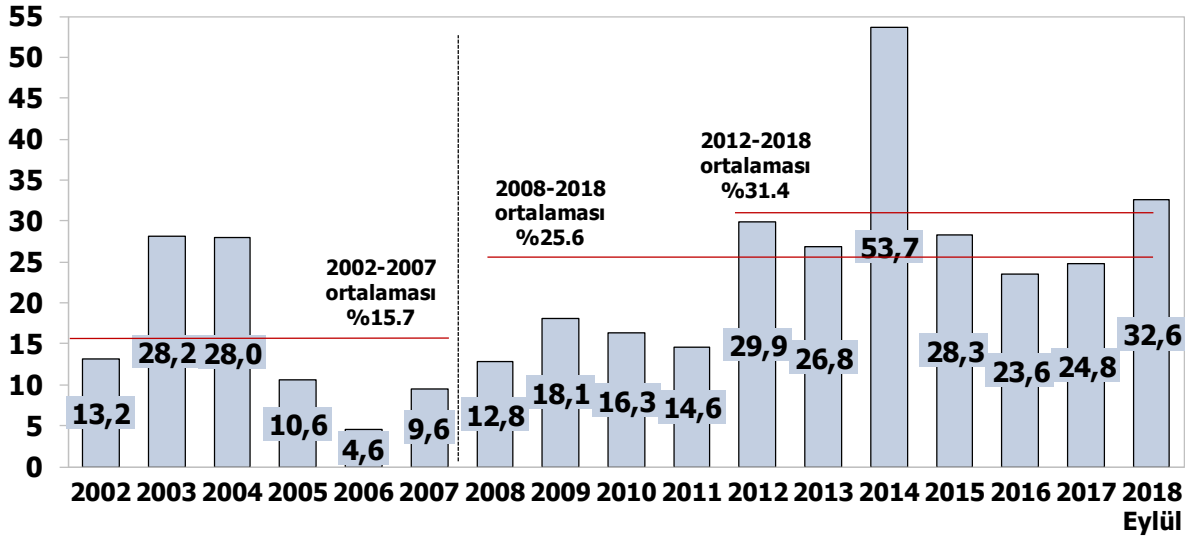
ODI/FDI oranı Eylül 2018'de %32,6 seviyesinde gerçekleşti.

2000'li yıllara kadar son derece düşük düzeyde ve neredeyse yatay bir seyir izleyen yurt içine yönelik doğrudan yatırımlar, 2003 yılından sonra canlanmış ve dalgalı bir seyir izlemeye başlamıştır. Eylül 2018³ itibarıyla, yabancıların yurt içine yönelik doğrudan yatırımı yaklaşık 11,2 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye'den giden doğrudan yatırımlar ise daha yeni bir olgu olarak, 2002 yılından itibaren hızla yükselmiş ve Eylül 2018 itibarıyla 3,7 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

Doğrudan yatırımların yurt içi hâsılaya (GSYİH) oranına 2007-2017 dönemi itibarıyla bakıldığında, FDI/GSYİH oranının %3,3'ten %1,3'e düştüğü, ODI/GSYİH oranının ise %0,3 olarak değişim göstermediği görülmektedir.

Şekil 1, Türkiye'nin giden yatırımlarının gelen yatırımlara oranının uzun dönem ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir. 2002-2018 döneminde ortalama %22,1 olan ODI/FDI oranı, Ağustos 2018'deki %32,8 seviyesinden düşerek, Eylül 2018 itibarıyla %32,6 seviyesine gerilemiştir. Geçen yılın aynı dönemine (Eylül 2017'ye) göre ise söz konusu oranda 9,2 puanlık bir artış olduğu görülmektedir. 2017 yılı Ocak-Eylül ortalaması ile 2018 yılının aynı dönemini kıyasladığımızda da ilk dokuz aylık ortalamanın 2018 yılında 2017 yılına kıyasla 6,8 puan daha yukarıda olduğu dikkat çekmektedir.

³ Eylül 2018 itibarıyla yıllıklandırılmış veri

Şekil 1: Türkiye'den giden ve Türkiye'ye gelen yatırımların oranı, %, yıllık (2002-2018*)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

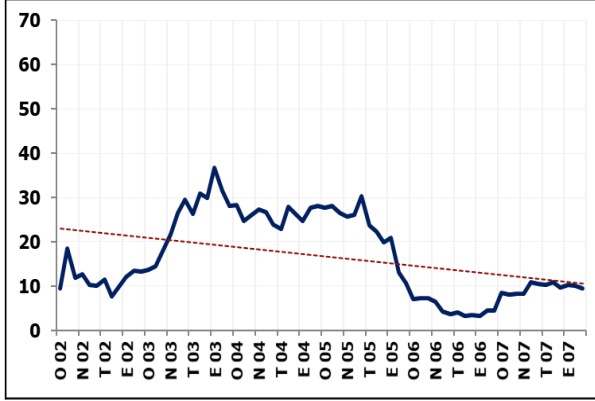
*Eylül 2018 itibarıyla yıllıklandırılmış veri

ODI/FDI oranı alt dönemler itibarıyla incelendiğinde, 2002-2007 dönemindeki azalan trendin, 2008-2018 döneminde yön değiştirerek artışa geçtiği dikkat çekmektedir. Söz konusu oranın bu dönemlerdeki ortalamasına bakıldığında 2002-2007 döneminde gerçekleşen %15,7'lik seviyenin, 2008-2018 döneminde %25,6'ya, 2012-2018 döneminde ise %31,4'e yükseldiği görülmektedir.

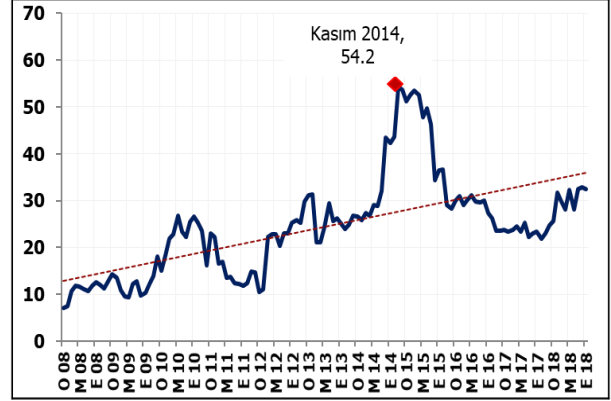
Son yıllarda ODI/FDI oranında gerçekleşen bu yükseliş, bir yandan Türkiye'nin doğrudan yatırımlar için cazibesini kaybetmeye başladığını gösterirken, bir yandan da yurt içindeki yerleşiklerin yurt dışındaki fırsatları daha yakından takip etmeye başladığına işaret etmektedir. Yakın dönem (2012-2018) ortalamasının uzun dönem (2002-2018) ortalamasının yaklaşık 9,3 yüzde puan üzerinde olması, bu göstergiyi dikkatle izlemeye devam etmemiz gerektiğini de ortaya koymaktadır. (Şekil 1 ve Şekil 2)

Şekil 2: Türkiye'den giden ve Türkiye'ye gelen yatırımların oranı, %, (12-aylık kümülatif verilere göre)

Türkiye'den giden doğrudan yatırımların Türkiye'ye gelen doğrudan yatırımlara oranı, %, aylık (2002 – 2007)

Türkiye'den giden doğrudan yatırımların Türkiye'ye gelen doğrudan yatırımlara oranı, %, aylık (2008 – Eylül 2018)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

Not: Kırmızı çizgiler trendi göstermektedir.

Veriler aylık frekansta incelendiğinde ise esas yükselişin 2014 yılı ikinci yarısında olduğu görülmektedir. Kasım 2014'te %54,2'ye ulaşarak zirve yapan ODI/FDI oranında izleyen aylarda düşüş gözlenmiştir. Kasım 2014'ten sonra FDI'nın düzey olarak artmaya devam etmesine karşın ODI'da düşüş yaşanması 2015 yılında oranın hızlı bir şekilde düşmesine neden olmuştur.⁴

Tablo 1: ODI ve FDI düzeyi, milyon ABD Doları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
ODI	143	480	780	1.064	924	2.106	2.549	1.553	1.482	2.370	4.106	3.636	7.050	5.096	3.147	2.701	3.659
FDI	1.082	1.702	2.785	10.031	20.185	22.047	19.851	8.585	9.099	16.182	13.744	13.563	13.119	18.002	13.343	10.886	11.241
	13,2%	28,2%	28,0%	10,6%	4,6%	9,6%	12,8%	18,1%	16,3%	14,6%	29,9%	26,8%	53,7%	28,3%	23,6%	24,8%	32,6%

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

*Eylül 2018 itibarıyla yıllıklandırılmış veri

⁴ Temmuz 2015'te gelen yatırımlarda bir önceki aya kıyasla yaklaşık %18'lik bir artış yaşandığı dikkat çekmektedir. Bu hızlı artış, Garanti Bankası'nın ilave %15'lik hissesinin daha İspanyol BBVA'ya (Banco Bilbao Vizcaya Argentaria'ya) satılmasından kaynaklanmıştır.

Doğrudan yatırımların ülkelere göre dağılımı

2002-2018 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **giden doğrudan yatırımların ülkelere göre dağılımına** bakıldığında Hollanda, Azerbaycan ve ABD'nin öne çıktığı görülmektedir. Bu dönemde yurt içindeki yerleşiklerin yurt dışında yaptıkları yaklaşık 43 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %28,2'si Hollanda'ya, %15,1'i Azerbaycan'a ve %12,9'u da ABD'ye gitmiştir. 2018 Ocak-Eylül dönemi için veriler incelendiğinde, 2017 yılının aynı dönemine göre yatırımların ülkelere dağılımı bağlamında ilk üç ülkede değişiklik olmadığı görülmektedir. 2018 Ocak-Eylül döneminde giden yatırımlar 701 milyon dolar artmış ve 3.044 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde yurt dışında yapılan doğrudan yatırımların ülkelere dağılımına bakıldığında Hollanda, ABD, İngiltere ve Almanya yatırımların öncelikli destinasyonları arasında yer almıştır. 2018 Ocak-Eylül dönemindeki 3.044 milyon dolarlık yatırımın %45,2'si Hollanda'ya, %24'ü ABD'ye, %7'si İngiltere'ye ve %3,4'ü Almanya'ya gitmiştir. 2017 Ocak-Eylül döneminde ise yatırımların sırasıyla ABD (%28,6), Hollanda (%26) ve İngiltere'ye (%9) gittiği görülmektedir. Tablo 2.

Tablo 2: Yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışındaki doğrudan yatırımlarının ülkelere göre dağılımı, %

	2002-2018* kümülatif		2018 Ocak-Eylül		2017 Ocak-Eylül	
1	Hollanda	28,2%	Hollanda	45,2%	ABD	28,6%
2	Azerbaycan	15,1%	ABD	24,0%	Hollanda	26,0%
3	ABD	12,9%	İngiltere	7,0%	İngiltere	9,0%
4	İngiltere	5,9%	Almanya	3,4%	Azerbaycan	8,2%
5	Almanya	5,6%	İsviçre	2,1%	Almanya	5,7%
6	Malta	3,0%	Azerbaycan	1,3%	Birleşik Arap Emirlikleri	2,6%
7	Lüksemburg	2,9%	Bosna Hersek	1,3%	Cezayir	1,8%
8	Rusya	2,1%	Malta	1,1%	Bulgaristan	1,6%
9	İsviçre	2,0%	Avusturya	1,0%	İsveç	1,4%
10	İrlanda	1,7%	Fas	1,0%	Kazakistan	1,4%
11	Kazakistan	1,2%	Rusya	0,9%	İsviçre	1,2%
12	Avusturya	1,1%	İtalya	0,8%	Portekiz	1,0%
13	Irak	1,0%	İspanya	0,7%	Fransa	0,9%
14	İtalya	1,0%	Gürcistan	0,7%	İtalya	0,9%
15	Birleşik Arap Emirlikleri	0,9%	Karadağ	0,6%	Lüksemburg	0,9%
	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	42.959	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	3.044	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	2.343

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Eylül 2018 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan ülkeleri temsil etmektedir. 2) Tabloda yer alan yatırımlar ODI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. ODI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye) ve Net Diğer Sermaye alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu yönde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların bölgesel dağılımına yer verilmektedir.

2002-2018 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **gelen doğrudan yatırımların ülkelere göre dağılımı**na bakıldığında Hollanda, ABD, Avusturya, İngiltere ve Almanya'nın öne çıktığı görülmektedir. Bu dönemde yurt dışındaki yerleşiklerin yurt içine yaptıkları yaklaşık 152,4 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %15,9'u Hollanda'dan, %7,6'sı ABD'den, %6,9'u Avusturya'dan, %6,7'si İngiltere'den ve %6,2'si Almanya'dan gelmiştir. 2018 Ocak-Eylül dönemi için veriler incelendiğinde, 2017 yılının aynı dönemine göre ülke sıralamasında farklılaşma olduğu görülmektedir. 2018 Ocak-Eylül dönemi verilerine göre gelen yatırımlar yaklaşık 970 milyon dolar azalmış ve 4.257 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. 4.257 milyon dolarlık yatırımın %11,2'si İtalya'dan, %9,8'si Avusturya'dan ve %7,9'u Hollanda'dan gelmiştir. 2017 Ocak-Eylül döneminde ise yatırımların sırasıyla Hollanda (%29,3), İspanya (%19,4) ve Azerbaycan'dan (%8,9) geldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra 2017 yılına kıyasla 2018 yılında ilk üçte yer alan ülkelerin gelen toplam yatırımlar içindeki payının %57,5'ten %29'a düştüğü de dikkat çekmektedir. Tablo 3.

Tablo 3: Yurt dışında yerleşik kişilerin yurt içindeki doğrudan yatırımlarının ülkelere göre dağılımı, %

2002-2018* kümülatif			2018 Ocak-Eylül		2017 Ocak-Eylül	
1	Hollanda	15,9%	İtalya	11,2%	Hollanda	29,3%
2	ABD	7,6%	Avusturya	9,8%	İspanya	19,4%
3	Avusturya	6,9%	Hollanda	7,9%	Azerbaycan	8,9%
4	İngiltere	6,7%	İngiltere	7,4%	Avusturya	5,5%
5	Almanya	6,2%	Azerbaycan	7,3%	Almanya	4,4%
6	Lüksemburg	6,2%	Lüksemburg	6,7%	Belçika	3,9%
7	İspanya	6,0%	Almanya	6,3%	Japonya	3,5%
8	Belçika	5,6%	ABD	5,8%	İngiltere	2,9%
9	Fransa	4,7%	Fransa	5,0%	ABD	2,5%
10	Yunanistan	4,5%	Danimarka	4,4%	Çin	2,2%
11	Azerbaycan	4,1%	Hong Kong	3,9%	İtalya	2,2%
12	Rusya	4,1%	Katar	3,6%	Katar	1,9%
13	Birleşik Arap Emirlikleri	2,8%	Kuveyt	3,2%	Fransa	1,7%
14	İtalya	2,3%	İspanya	3,0%	Lüksemburg	1,7%
15	Japonya	1,7%	Norveç	2,6%	Çek Cumhuriyeti	1,2%
Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$		152.356	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$		4.257	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$
						5.227

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Eylül 2018 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan ülkeleri temsil etmektedir. 2) Tabloda yer alan yatırımlar FDI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. FDI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye), Net Diğer Sermaye ve Net Gayrimenkul alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu yönde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların bölgesel dağılımına yer verilmektedir.

Doğrudan yatırımların sektörlere göre dağılımı

2002-2018 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **giden doğrudan yatırımların sektörlere göre dağılımı**na bakıldığında bu dönemdeki yaklaşık 43 milyar dolarlık yatırımın %55,5'inin sınai sektörlerde, %44,2'sinin hizmetler sektöründe ve %0,3'ünün de tarım sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. Alt sektörler itibarıyla öne çıkan sektörler incelendiğinde ise aynı dönemde giden doğrudan yatırımların %27,6'sının madencilik ve taşocakçılığı, %10,3'ünün ise gıda, içecek ve tütün ürünleri imalatı sektörlerine yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Finans ve sigorta faaliyetleri (%18,2) öne çıkan diğer sektörlerdendir. "Holding şirketlerinin faaliyetleri", finans ve sigorta faaliyetleri içinde en büyük paya sahip olan alt sektördür. Toplam finans ve sigorta faaliyetleri sektöründeki doğrudan yatırımın %56,7'si holding şirketlerinin faaliyetlerinden oluşmaktadır.

Giden doğrudan yatırımların sektörel dağılımına daha yakın bir dönem için bakılırsa, 2018 Ocak- Eylül dönemindeki 3.044 milyon dolarlık doğrudan yatırımın %54,7'si hizmetler sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 2,6 yüzde puan azalış), %44,9'unun da sınai sektörlerde (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 2,6 yüzde puan artış) gerçekleşmiştir. Alt sektörler itibarıyla bakıldığında 3.044 milyon dolarlık giden doğrudan yatırımın %21,4'ünün holding şirketlerinin faaliyetleri sektöründe, %19,6'sının madencilik ve taşocakçılığı sektöründe ve %12,5'inin de elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektöründe gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bir önceki yılın aynı dönemine bakıldığında ise %31,7'lik pay ile madencilik ve taşocakçılığı sektörünün ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Tablo 4.

2002-2018 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **gelen doğrudan yatırımların sektörlere göre dağılımı**na bakıldığında bu dönemdeki yaklaşık 152,4 milyar dolarlık yatırımın %61,9'unun hizmetler sektöründe, %37,8'inin sınai sektörlerde ve %0,3'ünün de tarım sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. Alt sektörler itibarıyla öne çıkan sektörler incelendiğinde ise aynı dönemde gelen doğrudan yatırımların %26,7'sini parasal aracı kuruluşların faaliyetleri ve %11,8'inin de elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörlerine yönelik olduğu dikkat çekmektedir. "Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri", finans ve sigorta faaliyetleri içinde en büyük paya sahip olan alt sektördür. Toplam finans ve sigorta faaliyetleri sektörüne gelen doğrudan yatırımların %78'i (toplam gelen doğrudan yatırımların ise %26,7'si) parasal aracı kuruluşların faaliyetlerinden oluşmaktadır. Gelen doğrudan yatırımların sektörel dağılımına daha yakın bir dönem için bakıldığında, 2018 Ocak-Eylül dönemindeki 4.257 milyon dolarlık doğrudan yatırımın %58,3'ünün hizmet sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 17,5 yüzde puan azalış), %41,2'sinin de sınai sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 17,5 yüzde puan artış) gerçekleşmiştir. Alt sektörler itibarıyla bakıldığında sırasıyla, parasal aracı kuruluşların faaliyetleri (%16,8), elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım (%15,6), ve toptan ve perakende ticaret (%10,8) sektörleri öne çıkmaktadır. Tablo 5.

Tablo 4:Yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışındaki doğrudan yatırımlarının sektörlere göre dağılımı, %

2002-2018* kümülatif		2018 Ocak-Eylül		2017 Ocak-Eylül	
İMALAT	25,5%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	25,6%	İMALAT	10,0%
FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	18,2%	İMALAT	12,8%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	10,0%
1 Madencilik ve Taşocaklığı	27,6%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	21,4%	Madencilik ve Taşocaklığı	31,7%
2 Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	10,3%	Madencilik ve Taşocaklığı	19,6%	Gayrimenkul Faaliyetleri	20,2%
3 Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	10,3%	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	12,5%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	7,9%
4 Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	6,8%	Gayrimenkul Faaliyetleri	11,8%	İnşaat	6,3%
5 Gayrimenkul Faaliyetleri	6,2%	Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	5,8%	Ulaştırma ve Depolama	4,6%
6 Bilgi ve İletişim	5,0%	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	5,3%	Bilgi ve İletişim	4,3%
7 İnşaat	4,3%	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	3,5%	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	4,1%
8 Ulaştırma ve Depolama	3,9%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	3,1%	Toptan ve Perakende Ticaret	3,9%
9 Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	3,6%	Diğer Hizmet Faaliyetleri	2,5%	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	2,4%
10 Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	3,2%	Bilgi ve İletişim	2,0%	Diğer Hizmet Faaliyetleri	1,9%
11 Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	2,4%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	2,0%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	1,7%
12 Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	1,9%	Mobilya İmalatı ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer İmalat	1,8%	Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	1,2%
13 Toptan ve Perakende Ticaret	1,9%	İnşaat	1,8%	Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri İ	1,0%
14 Makina ve Teçhizat (Başka Yerde Sınıflandırılmamış) İmalatı	1,5%	Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makir	1,2%	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	0,9%
15 Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	1,5%	Toptan ve Perakende Ticaret	1,1%	Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve	0,9%
Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	42.959	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	3.044	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	2.343

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Eylül 2018 itibarıyla

Not: 1)Gölge satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan sektörleri temsil etmektedir. 2)İmalat ile finans ve sigorta faaliyetleri sektörleri alt kırılımları itibarıyla sıralamaya dahil edilmiştir. 3) Tabloda yer alan yatırımlar ODI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. ODI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye) ve Net Diğer Sermaye alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu yönde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların sektörel dağılımına yer verilmektedir.

Tablo 5: Yurt dışında yerleşik kişilerin yurt içindeki doğrudan yatırımlarının sektörlere göre dağılımı, %

2002-2018* kümülatif		2018 Ocak-Eylül		2017 Ocak-Eylül	
FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	34,2%	İMALAT	22,2%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	27,1%
İMALAT	23,8%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	21,5%	İMALAT	16,8%
1 Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	26,7%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	16,8%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	21,2%
2 Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	11,8%	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	15,6%	Toptan ve Perakende Ticaret	17,8%
3 Bilgi ve İletişim	8,3%	Toptan ve Perakende Ticaret	10,8%	Ulaştırma ve Depolama	13,8%
4 Toptan ve Perakende Ticaret	6,1%	Ulaştırma ve Depolama	8,3%	Bilgi ve İletişim	10,5%
5 Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	5,8%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	5,7%	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	6,7%
6 Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Fonları (Zorunlu Sosyal Güven)	5,2%	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	5,1%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	5,4%
7 Ulaştırma ve Depolama	4,5%	Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri İ	5,0%	Kauçuk ve Plastik Ürünleri İmalatı	4,5%
8 Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri İ	3,7%	Bilgi ve İletişim	3,8%	İnşaat	2,9%
9 İnşaat	3,1%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	3,6%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	2,6%
10 Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	2,8%	Madencilik ve Taşocaklığı	3,5%	Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri İ	2,1%
11 Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makir	2,8%	Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve	2,5%	Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve	1,7%
12 Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	2,4%	İnşaat	2,5%	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	1,7%
13 Madencilik ve Taşocaklığı	2,2%	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	2,2%	Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makir	1,2%
14 Gayrimenkul Faaliyetleri	2,0%	Ulaşım Araçları İmalatı	2,1%	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	1,0%
15 Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	1,5%	Diğer Hizmet Faaliyetleri	2,0%	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	0,9%
Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	152.356	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	4.257	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	5.227

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Eylül 2018 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan sektörleri temsil etmektedir. 2)İmalat ile finans ve sigorta faaliyetleri sektörleri alt kırılımları itibarıyla sıralamaya dahil edilmiştir. 3) Tabloda yer alan yatırımlar FDI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. FDI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye), Net Diğer Sermaye ve Net Gayrimenkul alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu yönde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların sektörel dağılımına yer verilmektedir.